

УКРАЇНА. ЄВРОПА. СВІТ.

ІСТОРІЯ ТА ІМЕНА
В КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ
РЕФЛЕКСІЯХ

UKRAINE. EUROPE. WORLD.

HISTORY AND NAMES
IN CULTURAL AND ARTISTIC
REFLECTIONS

Випуск

6

2023

Issue

ISSN 2786-8877 (print)
ISSN 2786-8885 (online)

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ІМЕНІ П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО**

**Кафедра історії української музики
та музичної фольклористики**

**Проблемна науково-дослідна лабораторія
етномузикології**

**Центр музичної україністики
імені Героя України М. М. Скорика**

**УКРАЇНА. ЄВРОПА. СВІТ.
ІСТОРІЯ ТА ІМЕНА В КУЛЬТУРНО-
МИСТЕЦЬКИХ РЕФЛЕКСІЯХ**

Збірник статей і матеріалів наукових конференцій

Виходить один раз на рік

Засновано 2017 року

ВИПУСК 6

**МАТЕРІАЛИ ШОСТОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

(3–4 Листопада 2022 року)

Київ — 2023

УДК 781.1
У 45

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.6.2023>

**УКРАЇНА. ЄВРОПА. СВІТ.
ІСТОРИЯ ТА ІМЕНА В КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ
РЕФЛЕКСІЯХ**

Збірник статей і матеріалів наукових конференцій

Виходить один раз на рік

Випуск 6

**МАТЕРІАЛИ ШОСТОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 3–4 листопада 2022 року)

Засновник і видавець:

Національна музична академія України імені П. І. Чайковського.
Україна, Київ, вул. Архітектора Городецького, 1/3.

Телефон: +38 (044) 279-0792

Факс: +38 (044) 279-3530

Згідно з рішенням Національної ради України з питань
телебачення і радіомовлення № 801 від 31.08.2023 р.
збірці присвоєно ідентифікатор медіа R30-01234

Збірник статей і матеріалів наукових конференцій «Україна.
Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях»
zareestrovano і проіндексовано в українських та міжнародних
наукометричних базах даних: CrossRef, Google Scholar,
«Наукова періодика України» Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського

Редактори-упорядники: Олена Таранченко, Лариса Гнатюк

Рекомендувала до друку Вчена рада
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
(протокол № 10 від 30 червня 2023 року).

ISSN 2786-8877 (print)
ISSN 2786-8885 (online)

© НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2023.
© Колектив авторів, 2023.

ISSN 2786-8877 (print)
ISSN 2786-8885 (online)

**MINISTRY OF CULTURE
AND INFORMATION POLICY OF UKRAINE
UKRAINIAN NATIONAL TCHAIKOVSKY ACADEMY OF MUSIC
Department of History of the Ukrainian Music
and Musical Ethnology
The Problematic Scientific-Research Laboratory
of Music Ethnology
Hero of Ukraine M. M. Skoryk's Center
of Ukrainian Music Studies**

**UKRAINE. EUROPE. WORLD.
HISTORY AND NAMES IN CULTURAL
AND ARTISTIC REFLECTIONS**

Collection of articles and materials of scientific conferences

Published once a year.

Founded in 2017

ISSUE 6

**MATERIALS OF THE SIXTH INTERNATIONAL
RESEARCH-TO-PRACTICE CONFERENCE**

(NOVEMBER 3–4, 2022)

Kyiv — 2023

UDK 781.1

Y 45

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.6.2023>

**UKRAINE. EUROPE. WORLD.
HISTORY AND NAMES IN CULTURAL AND ARTISTIC
REFLECTIONS**

Collection of articles and materials of scientific conferences

Published once a year.

Issue 6

**MATERIALS OF THE SIXTH INTERNATIONAL
RESEARCH-TO-PRACTICE CONFERENCE
(Kyiv, November 3–4, 2022)**

Founder and publisher:

Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
Ukraine, Kyiv, Horodetskiy Str., 1/3.

Phone: +38 (044) 279-0792

Fax: +38 (044) 279-3530

According to the decision of the National Council of Television and Radio Broadcasting of Ukraine No. 801 of August 31, 2023, the collection was assigned a media identifier R30-01234.

Collection of articles and materials of scientific conferences “Ukraine. Europe. World. History and Names in Cultural and Artistic Reflections” has been registered and indexed in Ukrainian and international scientometric databases: CrossRef, Google Scholar, “Scientific Periodicals of Ukraine” in the Vernadsky National Library of Ukraine

Compiling editors: Olena Taranchenko, Larysa Hnatiuk

Recommended for publication by the Academic Council of the Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine (protocol No. 10, dated June 30, 2023).

ISSN 2786-8877 (print)
ISSN 2786-8885 (online)

© UNTAM, 2023.
© Authors, 2023.

З М І С Т

Апалькова І. О. Творчий світ Марини Денисенко-Сапмаз.....	17
Артем'єва В. Б. Концептуалізація творчості Жана-Філіппа Рамо в контексті ідей епохи.....	22
Бабій М. М. Сольна скрипкова музика у творчості Ганни Гаврилець.....	26
Басса О. М. Обробки народних пісень для голосу і фортепіано Антіна Рудницького як зразок вокально- фортепіанних варіацій на народну тему.....	32
Беренбейн І. С. Камерність як вияв романтичної рефлексії фортепіанної творчості Миколи Лисенка.....	38
Білінська О. А. Дитяча опера і музичні вистави у творчості Осипа Залеського.....	42
Білоусова С. В. Валерій Івко: віртуозність життя і творчості.....	48
Варшавська А. К. Постать Антіна Рудницького в музичному українському зарубіжжі ХХ століття.....	52
Волковський В. П. Михайло Драгоманов у світлі українофільського дискурсу.....	55
Волосатих О. Ю. Програмні назви, присвяти й маргіналії як джерела дослідження творчості композитора (на матеріалі доробку Віктора Косенка).....	68
Гнатишин О. Є. Європейська музикологічна думка в науковій спадщині Петра Сокальського (до 190-річчя від дня народження).....	74
Гнатюк Л. А. Сергій Дрімцов: педагогічна діяльність.....	80
Грабовський В. С. Микола Лисенко і Бойківщина: дещо з реалій української музики.....	88
Гусарчук Т. В. Погляди Григорія Сковороди у світлі гуманістичної психології.....	94
Давидова О. М. Пам'ять історії: Іван Рачинський.....	102

Дерев'янченко О. О. Сучасні музичні приношення Григорію Сковороді (до 300-річчя від дня народження)	105
Зосім О. Л. Різдвяні пісні «Українського євангельського співавника» (1933): джерелознавчо-текстологічні аспекти	112
Іваннікова Л. В. Колядки і щедрівки села Губча Хмельницької області: специфіка локальної традиції.....	120
Ільїна А. В. Нове мислення як традиційне: реактуалізація західноєвропейської спадщини в концепції Жака Дерріда.....	124
Кавунник О. А. Праці науковців Чернігово-Сіверщини в контексті музикознавчої регіонології	135
Карась Г. В. Популяризація творчості Миколи Лисенка у міжвоєнній Чехо-Словаччині як фактор національно-культурної ідентифікації українців	141
Кацалап О. В. Твори Миколи Лисенка в репертуарі Зої Гайдай.....	146
Кияновська Л. О. Парадигма західноєвропейської романтичної естетики у творчості Миколи Лисенка.....	151
Козаренко О. В. Микола Лисенко — фундатор національної музичної мови	156
Копиця М. Д. Невідомий пленум Спілки композиторів України 1940 року в дзеркалі історичної правди.....	160
Корній Л. П. Микола Лисенко і родина Рильських: роль середовища у формуванні особистості	165
Кузик В. В. Образно-музична персоніфікація в камерних творах Богдани Фільц (до 90-річчя від дня народження) ...	174
Ластовецька-Соланська З. М. «Кожна квітка — пісня Україні»: нове видання творів для дитячого хору Миколи Ластовецького	182
Лельо З. Ю. Хорова музика для дітей та юнацтва Миколи Ластовецького (до 75-річного ювілею).....	186

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.6.2023.291346>

КАЦАЛАП О. В.

Київський університет імені Бориса Грінченка. Старший викладач кафедри академічного та естрадного вокалу факультету музичного мистецтва і хореографії (Київ, Україна).

Katsalap, Olena. Borys Grinchenko Kyiv University. Faculty of Musical Art and Choreography. Senior Lecturer at the Department of Academic and Pop Vocal (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8217-480X>

© Кацалап О. В., 2023.

ТВОРИ МИКОЛИ ЛИСЕНКА В РЕПЕРТУАРІ ЗОЇ ГАЙДАЙ

WORKS OF MYKOLA LYSENKO IN THE ZOJA GHAJDAJ'S REPERTORY

Постать українського композитора, піаніста, педагога й громадського діяча Миколи Лисенка є знаковою в історії вітчизняної культури. Зокрема, неоціненним є його внесок у розвиток вокального мистецтва. У численних обробках народних пісень, романсах на вірші відомих українських поетів, операх композитор утілює національний характер. Відкриття в Києві на початку ХХ століття Музично-драматичної школи для професійного становлення творчо обдарованої молоді на національних засадах стало апогеєм його подвижницької діяльності, яка здійснювалася в умовах бездержавності й постійних політичних утисків з боку російської імперської влади. Утворений 1918 року, за діяльності гетьмана Павла Скоропадського, на базі школи Музично-драматичний інститут імені М. В. Лисенка [Корній, 2017, с. 15, 22] продовжив традиції професійної підготовки українських митців [Доповідна записка, 1919, арк. 9]. Випускниця цього мистецького навчального закладу — майбутня оперна й камерна співачка Зоя Гайдай [Довідки про навчання,

1929, арк. 2]. Розпочавши наприкінці 1920-х років професійну виконавську кар'єру, вона виконувала вокальні твори М. Лисенка. Радянська влада на початку 1930-х років не особливо обмежувала музикантів і співаків у виборі його творів. Лише композиції «Княжна» та «Кучерява Катерина» були заборонені для виконання як такі, що не відповідали репертуарній політиці [Репертуарный указатель, 1931, с. 84, 100, 102].

Бажання Зої Гайдай виступати не лише на оперній сцені, а й із концертними програмами зросло після її перемоги в I Всесоюзному конкурсі музикантів-виконавців 1933 року. Важливим стимулом до подальших виступів на камерній сцені став успіх, який вона поступово здобувала у слухачів. Її вокально-камерний репертуар постійно збагачувався опусами західноєвропейських композиторів, які вона намагалася виконувати мовою оригіналу; партитурами російських митців, без яких неможливо уявити репертуар будь-якого радянського виконавця; українськими вокально-пісенними композиціями, зокрема й авторства М. Лисенка. Його творами співачка урізноманітнювала збірні програми і програми вітчизняної музики. Так, романси «Ой одна я, одна», «Садок вишневий коло хати», українські народні пісні «Ох, і вийду я за ворітечка», «Як поїхав мій миленький», «Ой не світи, місяченьку» та інші твори звучали зі сцен українських і російських міст [Гайдай. Щоденник, 1934–1936, арк. 3 зв.–5, 22 зв.–24, 33 зв., 41 зв.–42, 51 зв.–53, 69 зв.–70 зв.], республік Закавказзя [Гайдай. Щоденник, 1936–1938, арк. 61–62, 67–68] тощо.

Найчастіше Зоя Гайдай виконувала романс «Ой одна я, одна» М. Лисенка, особливо в 1930-х роках. Написаний на слова Тараса Шевченка, як і «Садок вишневий коло хати», це був один із ранніх романсів композитора, який увійшов до циклу «Музика до “Кобзаря” Т. Шевченка» [Сиротюк, 2014, с. 191]. Цей надзвичайно проникливий твір можна вважати одним із найкращих у доробку композитора і в українській вокальній музиці загалом, тому не дивно, що вибаглива співачка взяла його до свого репертуару й репрезентувала разом із творами західноєвропейських авторів. Після одного з київських концертів Зоя Гайдай, описуючи враження слухачів від свого

виступу, записала в щоденнику: «Публіки було, по-перше, повно, по-друге, добре слухали, а приймали просто несамо-вито. У першому відділенні слабше пройшов “Двійник” [Франца Шуберта]. Сподобалась особливо “Лорелея” [Ференца Ліста], “Ой одна” [Миколи Лисенка] та “Хота” [Мануеля де Фальї]» [Гайдай. Щоденник, 1934–1936, арк. 27].

Виконавський талант Зої Гайдай цінували й критики. В одній із публікацій у тогочасній періодиці зазначено: «Стихія Зої Гайдай — лірика. В межах цієї стихії вона дає повну захоплюючого напруження лістовську “Лорелею” і сумну лисенківську — “Ой одна я, одна”» [Коваль, 1934]. Цей романс співачка включила й до збірної програми, яку представила в одному з концертів на Донбасі. Такі концерти були ініційовані радянською владою для виховання робітників засобами класичної музики [Гайдай. Щоденник, 1934–1936, арк. 6 зв.–8]. Коли 1935 року до Києва прибули московські фахівці в галузі звукозапису, які протягом двох місяців фіксували спів найвідоміших українських виконавців, Зоя Гайдай запропонувала записати саме цей твір на грам-платівку [Гайдай, лист, 1935]. Це була одна з найперших її платівок, яка сьогодні становить раритетну цінність.

Одна з оперних партій Зої Гайдай — партія Наталки з опери М. Лисенка «Наталка Полтавка». Над цим образом вона працювала протягом багатьох років. На звороті однієї з пам’ятних світлин, на якій зображено сцену з головною героїнею у смутку й задумі, зберігся надпис: «Гайдай — 228 Наталка» [Альбом з фотографіями, арк. 50–50 зв.]. Поза сумнівом, після стількох виконань ця роль стала однією з улюблених і провідних у творчій біографії співачки.

Отже, Зоя Гайдай — одна з популяризаторів творчості Миколи Лисенка. Вона здобула мистецьку освіту в Музично-драматичному інституті імені М. В. Лисенка. Найкращі вокальні твори композитора збагатили виконавський репертуар співачки, забезпечили її успіх і творче довголіття на оперній і концертно-камерній сценах, а творам — новий виконавський імпульс. Музика Миколи Лисенка — неоціненний культурний скарб України — потребує подальшого вивчення й популяризації.

Список використаної літератури і джерел

1. Альбом з фотографіями в ролях та сценах оперних вистав — в ролі Татьяни з опери «Євгеній Онегін», Маженки з опери «Продана наречена», Наталки з опери «Наталка Полтавка», Лушки з опери «Піднята цілина», Маргарити з опери «Фауст», Дездемони з опери «Отелло» та ін. 1933–1955 рр. // Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України). Ф. 147 : Гайдай Зоя Михайлівна, українська оперна співачка. Оп. 1. Од. зб. 3. Арк. 50–50 зв.

2. Гайдай З. М. Лист до матері від 20.04.1935 // ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай Зоя Михайлівна, українська оперна співачка. Оп. 1. Од. зб. 54. Арк. 103.

3. Гайдай З. М. Щоденник. Записи про гастрольну поїздку до Горловки, Краматорська, Ростова на Дону, Ленінграда, Новочеркаська. (У щоденник вклеєно 28 програм). 16 січня 1934 р. — 13 квітня 1936 р. [Рукопис] // ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай Зоя Михайлівна, українська оперна співачка. Оп. 1. Од. зб. 29. 92 арк.

4. Гайдай З. М. Щоденник. Записи про гастрольну поїздку із концертами до Горловки, Ленінграда, Одеси, Харкова тощо. (У щоденник вклеєно 20 програм). Квітень 1936 р. — квітень 1938 р. [Рукопис] // ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай Зоя Михайлівна, українська оперна співачка. Оп. 1. Од. зб. 30. 69 арк.

5. Довідки про навчання, видані Волинським губернським відділом працівників мистецтва, Державним музично-драматичним інститутом ім. Лисенка та інститутом театрального мистецтва ім. Карпенка-Карого. 9 листопада 1923 р. — 29 листопада 1947 р. // ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай Зоя Михайлівна, українська оперна співачка. Оп. 1. Од. зб. 277. Арк. 2.

6. Коваль Д. Зоя Гайдай [1934 р.] // ЦДАМЛМ України. Ф. 147 : Гайдай Зоя Михайлівна, українська оперна співачка. Оп. 1. Од. зб. 418. Арк. 2.

7. Корній Л. П. Пасіонарність особи Миколи Лисенка в умовах заблокованості української національної культури // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2017. № 4 (37). С. 15–26.

8. Положення про відділ зв'язку Всеукраїнського музикального комітету. Доповідна записка педагогічної секції Вукмузкому про націоналізацію Київської консерваторії і музикального інституту ім. Н. В. Лисенко. Відомість про музично-шкільні заклади України. 26 лютого 1919 р. — 13 серпня 1919 р. // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). Ф. 166 : Міністерство освіти і науки України, м. Київ. Оп. 1. Од. зб. 621. Арк. 9.

9. Репертуарный указатель. Государственное издательство художественной литературы. Москва ; Ленинград, 1931. Т. II. 136 с.

10. Сиротюк Т. А. Історичні аспекти становлення українського класичного романсу // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Київ, 2014. Вип. 48. С. 189–194.